

1. COMENTARIO DUN MAPA Histórico

Como observaredes, en calquera comentario os pasos son os mesmos (descrición, análise e explicación). Nun mapa histórico, a descrición debe ter en conta o espazo xeográfico representado, o tempo ao que fai referencia o mapa e os símbolos utilizados na lenda.

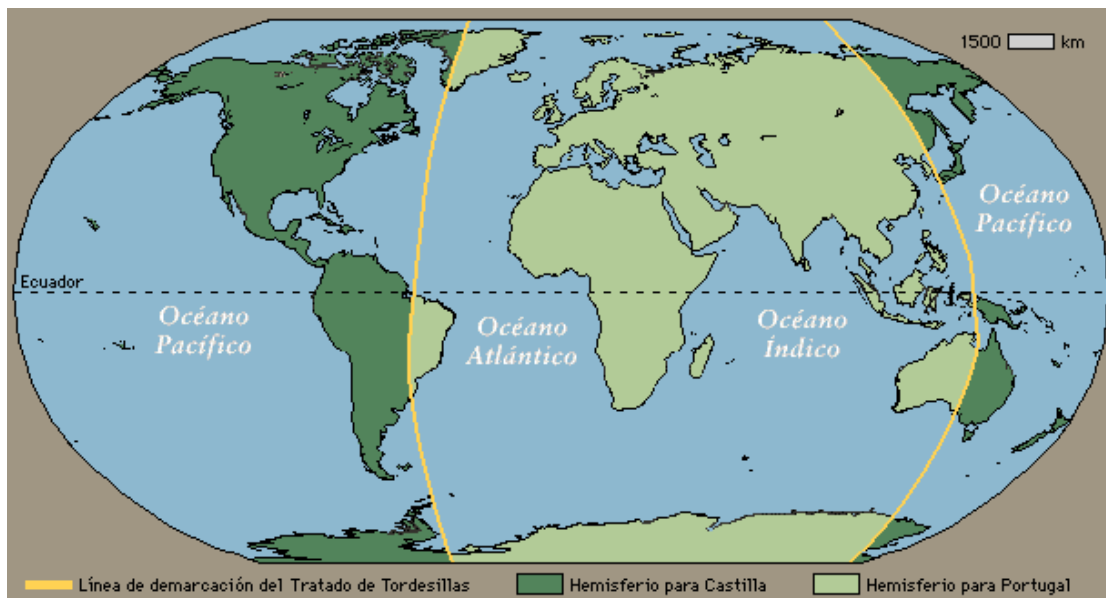

Introdución:

tipo de mapa, feito ao que se refire e circunstancias históricas que se recollen.

Análise: distinguir as diversas áreas do mapa, explicar a súa distribución de acordo ás circunstancias históricas que o provocaron. No caso de comparar dous ou máis mapas, cada un deles será analizado por separado e, logo, compararanse.

Establecemento de conclusións: expresión das directrices básicas do mapa e, finalmente, formular unha reflexión razoada sobre o que será a evolución posterior de devandito mapa e as súas consecuencias históricas

posteriores.

Introdución:

Este é un mapamundi, referido e situado no século XV que nos mostra a liña de demarcación acordada mediante o Tratado de Tordesillas, asinado o 7 de xuño de 1494 e ratificado, dun lado, polos Reis Católicos Isabel de Castilla e Fernando de Aragón o 2 de xullo de 1494, e, doutro, polo rei portugués Juan II o 5 de setembro do mesmo ano.

Análise: Como podemos comprobar no mapa a liña de emarcación, en amarelo, dividirá o mundo coñecido e “novo” entre Castela, de cor verde escuro, coas demarcacións e límites do Océano Pacífico, e Portugal, de cor verde claro, coas demarcacións e límites do Océano Índico e o Océano Atlántico.

En 1479 asinouse o Tratado de Alcaçovas (Toledo), pero o descubrimento de novas terras fará necesario **un novo "reparto do Atlántico"**.

A rivalidade pola conquista de América entre os Reis Católicos e Juan II de Portugal levaralles a asinar **o 7 de xuño de 1494 na Vila de Tordesillas** (Valladolid) un novo tratado. Os Reis Católicos buscan **as bulas do papa Alejandro VI**, que protexan as súas pretensións fronte ao monarca portugués. As negociacións levaraa a cabo en Roma o embaixador Diego López de Haro cos bispos de Cartagena e Badajoz.

En dous días danse tres bulas: **A Inter Caetera** (3 de maio 1493) pola que os Reis casteláns conseguen a donación e soberanía sobre as terras descubertas e por descubrir, e exclúe a calquera príncipe cristián dos dominios. A segunda bula, a **Eximiae Devotionis** (3 de maio 1493) equipara as facultades e dereitos dos monarcas casteláns e portugueses fronte á evangelización.

E a terceira **Intercaetera** (4 maio 1493), pola que os Reis Católicos logran o establecemento dunha **liña ou "raia"** de demarcación trazada de polo a polo, separando os ámbitos de actuación de Castilla e Portugal.

É nesta terceira Bula de Donación, onde establécense os límites entre o Imperio Español e o Portugués. A referida Bula (“Bula Intercaetera”) establecía que os límites situaríanse tomando como referencia un meridiano ubicado a 100 leguas ao oeste das illas Azores e de Cabo Verde. O territorio **ao oriente dese límite sería de Portugal, e o do occidente, de España**. Tratábase dun reparto do mundo que ao deixar fóra a Inglaterra e Francia, estas nacións tiveron que recorrer **á piratería** para facerse dos bens do Novo Mundo.

Un dos problemas esenciais que creaba o referido meridiano da Bula, consistía, en que con base neses términos, dada a situación xeográfica das illas, **non se posibilitaba o trazo dun límite recto, como podemos comprobar no mapa**, o Rei Juan II protestou e as súas propostas deron por resultado que se negociase un tratado novo, que establecese límites factibles en canto a definir trazado de fronteiras.

Foi dese xeito como **a referencia de distribución, de común acordo entre os reis de España e Portugal, foi situado a 370 leguas (uns 1500 quilómetros) ao oeste das Illas do Cabo Verde**. Deixouse sen mención ás Azores. Os límites establecéronse con base a Terceira Bula de Donación de Alejandro VI, pero en lugar das 100 leguas ao oeste das Illas do Cabo Verde, establecéronse 370 leguas.

Establecemento de conclusións: expresión das directrices básicas do mapa e, finalmente, formular unha reflexión razoada sobre o que será a evolución posterior de devandito mapa e as súas consecuencias históricas posteriores. Este foi o contido fundamental do chamado Tratado de Tordesillas, o que foi asinado nesa localidade do actual Valladolid, o 7 de xuño de 1494.

A conclusión xeral será que por este tratado o mundo dividiuse en dous hemisferios: o oriental para Portugal e o occidental para España.

Colón propuxo aos Reis Católicos que a liña pasase polas Illas Azores e Cabo Verde para que os mares e as terras situadas ao oeste desta liña pertencesen a Castilla. **Alejandro VI** decide desprazar a proposta de Colón 100 leguas ao oeste de Cabo Verde. Juan II de Portugal non o aceptou e negociou con Castilla o Tratado de Tordesillas, que sitúa a liña de demarcación **370 leguas a occidente de Cabo Verde, o que xustifica a soberanía portuguesa sobre Brasil**. A intervención do pontífice xustifícase na **Societas Chistrianæ** polo feito de que o **Papa, como Dominus Orbis**

podía dispoñer das terras dos paganos ou infieles e concedelas con plena soberanía a un príncipe cristián, que debía levar a cabo a evangelización da Indias. Establécese un período de 10 meses para trazar "a raia", para o que se reúnen en Salamanca cosmógrafos, cartógrafos e matemáticos. As Indias incorporáronse á Coroa de Castilla, nas Cortes de Valladolid en 1513.

A intervención da igrexa na persoa do Papa Alejandro VI, débese fundamentalmente á falta de acordos, por un lado das dúas potencias implicadas, España e Portugal, pero tamén aos intereses económicos que a Igrexa tiña e á relación política directa que existía nestes intreos entre o poder temporal (o dos Reis) e o poder divino (o da igrexa católica).

2. COMENTARIO DE UN TEXTO HISTÓRICO

Normas básicas para facer un comentario de texto:

1.- **Atenta lectura** do documento para coñecer o asunto xeral do que trata o texto e ordenar as ideas que contén. É útil **subliñar palabras ou frases** para distinguir as ideas esenciais das secundarias.

2.- **Contextualización histórica: *que pasaba nese momento?*** Consiste en situar o texto nun momento histórico concreto ou nun determinado proceso político, social, económico... Pode ser unha breve introdución que enmarque o texto nas circunstancias históricas nas que se produciu.

3.- **Análise dos contidos: *que quere dicir este texto?*** Haberá que **seleccionar as ideas máis importantes**, preguntándonos que queren dicirnos (interpretación histórica) e matizar ou mencionar algunhas das **ideas secundarias**. Pódense incluír aclaracións sobre feitos, persoas, etc.... que nos parezan ben, pero sempre como unha parte da redacción, incluídas nela.

4.- ***Que sei eu deste tema? Relacionar o texto cos coñecementos*** que cada alumno ou alumna teña do tema, para poñer de manifesto a transcendencia do proceso do que se trate.

5.- **Conclusión: *que importancia tivo este feito na súa época?*** É recomendable rematar cunha **conclusión ou valoración global**, sempre desde a perspectiva de valorar a importancia que tivo un feito ou un proceso no seu momento (perspectiva de coñecemento histórico), ou que importancia ten para a actualidade.

6.- O comentario debe reflectir o **grao de madurez expresiva**, polo que teránse en conta as normas de expresión escrita, como a precisión léxica, a corrección da sintaxe ou a claridade da expresión. Só lembrar que non debe ser moi extenso, a precisión redunda en beneficio da claridade.

Texto

Don Fernando y Doña Isabel, por la gracia de Dios rey e reina de Castilla, de León, de Aragón, de Sicilia, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Mallorca. . . duques de Atenas y Neopatria. Al Príncipe don Juan, nuestro hijo, e a los Infantes, prelados, duques, marqueses, condes. . . a los concejos, corregidores, alcaldes. . . de todas las ciudades, villas y lugares de nuestros reinos y señoríos, y a las aljamas de los judíos y a todos los judíos y personas singulares, de cualquier edad que sean. . . salud y gracia. Sepades e saber debedes que porque Nos fuimos informados que hay en nuestros reinos algunos malos cristianos que judaizaban de nuestra Sancta Fe Católica, de lo cual era mucha culpa la comunicación de los judíos con los cristianos, en las Cortes de Toledo de 1.480 mandamos apartar los judíos en todas las ciudades, villas y lugares de nuestros reinos, dándoles juderías y lugares apartados donde vivieran juntos en su pecado, pensando que se remorderían... Lo cual ha redundado en oprobio de la Fe Católica. Por ende, Nos, en concejo e parescer de algunos prelados, e grandes e caballeros, e de otras personas de ciencia e de conciencia, aviendo avido sobrello mucha deliberación, acordamos de mandar salir a todos los judíos de nuestros reinos, que jamás tornen; e sobrello mandamos dar esta carta por la cual mandamos. . . que fasta el fin del mes de julio que viene salgan todos con sus fijos, de cualquier edad que sean, e non osen tornar. . . bajo pena de muerte. E mandamos que nadie de nuestros reinos sea osado de recibir, acoger o defender pública o secretamente a judío nin judía pasado el término de julio. . . so pena de confiscación de todos sus bienes. Les autorizamos a sacar sus bienes por tierra y mar, en tanto non seya oro nin plata, nin moneda nin las otras cosas vedadas... Y porque nadie pueda alegar ignorancia mandamos que esta Carta sea pregonada por plazas e mercados. /

Cuestións:

- 1.- Unha vez lido e subliñado o texto, poñedelle un título e unha data.
1. Explica o que é un Decreto. Explica tamén a frase subliñada.
2. ¿Cales son as causas que enumera o decreto, para decretar a expulsión? ¿De que acusa o texto aos xudeus?
3. ¿Cales son as ideas principais que se reflicten no Decreto? ¿é a pena que se lle pode impor a quen acolla a algún dos expulsados? ¿Que medidas indica o texto que tomaran os Reis Católicos contra os xudeus antes de determinar a súa expulsión?
4. Explica as consecuencias que tivo este Decreto para a España desa época.
5. ¿Quen poderían estar interesados na expulsión dos xudeus?

Comentario

Este é un Decreto (documento legal) elaborado polos Reis Católicos (con capacidade xurídica para legislar), datado no século XV, a finais, cuxo contido é claramente xurídico en canto que dicta unhas normas e determina as penas que traerá quen desobedeza as mesmas.

Os autores do texto son os RRCC, Fernando II de Aragón e Isabel I de Castilla, ambos aparecen na intitulación do documento coa denominación de todos os territorios dos que son soberanos, seguindo o modelo de intitulación medieval que perdurará ata o fin da Idade Moderna, é dicir **non se lles nomea Reis da Coroa de Castela e Aragón (o concepto España, non está aínda determinado xurídicamente), senón de todos os reinos que forman ditas coroas.**

Segue ademais o protocolo que fixou a Concordia de Segovia ou Sentenza Arbitral de Segovia de 1475, polo que se acordaba o goberno conxunto dos monarcas, figurando

na intitulación primeiro o nome de Fernando e despois o de Isabel, e despois enumerando os territorios casteláns e despois os aragoneses. Este acordo recoñecía os dereitos titulares da Coroa de Castela á raíña Isabel de forma que á morte desta en 1504, Fernando non actuou como gobernante de Castilla, senón na consideración de Rexente, non como rei titular, título que pasou primeiro á súa filla Juana e logo ao seu neto Carlos. O texto aínda que asinado polos reis partía dun borrador elaborado poucos días antes polo Inquisidor Xeral frei Tomás de Torquemada.

O contexto histórico no que se sitúa este documento, é o dun intento por parte dos RRCC dunha vez terminada a integración territorial coa anexión do reino de Granada, os monarcas inician o seu proceso de unidade relixiosa con este decreto de expulsión dunha das comunidades relixiosas non cristiás. As capitulaciones de Santa Fé, que fixa a rendición do reino nazarí en xaneiro de 1492, permitiron aos musulmáns vivir en territorio cristián (mudéjares) mantendo relixión, leis e costumes. Pero a partir de 1502 tamén iniciárase un proceso de presión contra os mudéjares para forzar o seu bautismo. O 31 de marzo de 1492 o rei Fernando de Aragón e a raíña Isabel de Castilla asinaron o fatídico Edicto de Expulsión dos Xudeus de España por medio do cal ordenaban que todos os xudeus, sen excepción, debían saír do reino e de todas as terras baixo o seu dominio.

Tiñan de prazo ata 31 de xullo para abandonar a Península unha vez vendesen os seus bens, pois estaba totalmente prohibido levarse ouro nin prata nin moeda acuñada, aínda que si letras de cambio e mercadería. Calquera xudeu que permanecese despois do día designado debía optar polo **bautismo ou a morte**. Esta trágica decisión tomou por sorpresa á comunidade sefardita cuxa historia remontábase quince séculos atrás. Miles deles abandonaron os seus fogares levando consigo a chave da súa morada e a truncada esperanza de volver.

Ideas principais do texto:

A existencia de malos cristiáns contaxiados polas influencias dos xudeus. Referíndose aos cristiáns novos ou xudeoconvertos que aínda que bautizados seguen practicando a lei Xudía (criptojudíos). As Cortes de Toledo de 1480 determinaron a separación en xjuderías ou guettos, nos que teñen que vivir os xudeus para evitar o excesivo contacto cos cristiáns vellos, e tamén para poder ser controlados. Entre 1480 e 1492 houbo varios brotes de violencia antisemita, por diversas cidades da península.

A decisión da expulsión está tomada tras amplas deliberacións, co apoio e consello de altos dignatarios e prelados (a influencia do alto clero inquisidor está clara). un dos motivos máis fuertemente expresados no real decreto para xustificar a medida, era evitar os contactos entre convertos e xudeus, trato no que se vía un importante obstáculo para a integración dos neófitos.

Asímesmo, noméase á Inquisición como institución que velaría pola pureza da ortodoxia cristiá. É importante destacar que o campo de acción e control da Inquisición non eran os xudeus, senón os cristiáns polo que vivían e temen a influencia dos xudeus sobre os xudaizantes (convertos ou marranos).

A decisión da expulsión en prazo, quedando os xudeus baixo protección da coroa ata que se acabe o prazo (finais de xullo de 1492) e sendo perseguidos e condenados aqueles que lles axudasen fose do prazo. Este prazo prolongárase cun edicto posterior do Inquisidor Torquemada en dez días para compensar o tempo pasado entre a promulgación e o coñecemento do decreto.

Así mesmo para evitar unha perda de capitais, prohíbeselles aos xudeus saír coas súas posesións en ouro, prata e xoias, permíteselles vender as súas propiedades pero sacando o seu valor en forma de letras de cambio, evitando a saída a riqueza que tradicionalmente tiñan atesorado os judíos.

Causas da Expulsión:

En canto **ás causas** que levan a promulgar este Decreto de modo xeral alegáronse motivos de **orde relixiosa, social e económica** para razoar este proceder.

De orde **relixiosa**, pois se supón que pretendían conseguir a unidade relixiosa na fe católica, con todo isto non parece tan certo por canto a comunidade morisca máis numerosa e tan aferrada ás súas crenzas como os xudeus, librouse ata logo de 1600. É máis posible que se debese a presións desde a propia Igrexa e en particular a Inquisición, xa que esta podía perseguir aos conversos baixo acusación de herexía pero non podía soste devandita acusación ao que continuaba exercendo como xudeu.

De orde **social**, pois non esquezamos que a persecución cara a eles fora constante durante toda a Idade Media, plasmada tanto nas disposicións legais como usos sociais; así nos fueros de Valencia (confirmados en 1283) especificábase unha disposición segundo a cal exclúeselles de calquera cargo público, desde onde puidesen exercer xurisdicción sobre cristiáns. Os asaltos ás aljamas xudías foron repetidos cun ou outro pretexto durante os séculos XIII, XIV e XV en todos os reinos de España, o que motivou conversiones máis ou menos “espontáneas” ou forzadas que ao longo de 3 séculos serían numerosas e constantes.

De feito sospeitouse que algúns dos principais inquisidores foron de orixe xudía. Este odio e práctica antisemita constantemente alteraba a convivencia que non foi tan idílica como ás veces píntase.

De orde económica pois sempre, desde a óptica popular, creuse aos xudeus posuidores de grandes fortunas identificándoos cos oficios de prestamistas e grandes comerciantes, aínda que dentro deles eran moito mais frecuentes as actividades artesanais e profesionais. As disposicións da expulsión incluían a prohibición de levarse ouro, prata, moedas, cabalos e armas, obrigoulles necesariamente a unha apresurada venda dos seus bens (tiñan un prazo de catro meses), e aínda que en principio puidesen cobralo en moeda corrente, logo non podían levala nin convertela en ouro e deberon confiar en simples pagarés.

Consecuencias da expulsión.

Demográficas: As estimacións da cifra total de xudeus que saíron de España son moi dispares, pero abarcan desde os 50.000 aos 200.000 individuos. En Aragón a poboación hebrea era pouco abundante, polo que a perda demográfica supuxo uns 10.000 ou 20.000 habitantes. Pola contra en Castilla eran numerosos no que é hoxe Castilla e León, Castilla-A Mancha, Andalucía e Murcia. A maioría dos xudeus desterrados foron a parar a Portugal ou Navarra, de onde anos máis tarde tamén sería expulsados; a minoría restante marchou a Flandes, norte de África, Italia e territorios mediterráneos do Imperio Otomán.

Económicas: A marcha dos xudeus tan só foi especialmente relevante **no ámbito dos negocios e a economía nos lugares onde habitaba un gran número deles**. Aínda que tamén é certo que algúns historiadores defenden que con eles **foise a posibilidade de que a sociedade española recollese o impulso dun primeiro capitalismo**. A expulsión converteuse nun próspero elemento financeiro da coroa e a Inquisición por motivo das expropiacións consecuencia do decreto. Moitos xudeus encarcerados en Sevilla foron liberados a partir de 1510 baixo o pago de miles de ducados, cantidade que se duplicaba cada término ata chegar a 40.000 ducados. Isto ocasionou unha **crise entre a coroa e a igrexa, quen se pelexaban por adquirir estes bens decomisados ou explotados**. Por medio de pagos foilles posible a moitos forzados e xudeus escapar ata cara ás Américas. Os edictos de Barcelona de 30 de outubro de 1492 e de 30 de marzo de 1493 mostran os **marcados intereses económicos por parte dos reis Fernando e Isabel por enriquecerse cos bens dos**

sefardíes. Precisamente a paradoxal fórmula de non poder levar ouro e valores consigo ao abandonar as súas propiedades ocasionou a avidez do pobo por achegarse estas riquezas, as cales pretendeu a coroa acaparar como monopolio e tivo que canalizar a través de comisionistas e notarios.

Socio-relixiosas: O edicto mostra que a razón da expulsión non era a falta de fe dos conversos, senón a integración das festas bíblicas no seu cristianismo. Isto non é considerado hoxe en día contradictorio dentro de confesións mesiánicas. Naquela época segundo a influencia da Inquisición unha forma non aceptada de ningún xeito. Aumentou o número de conversos e **consolidouse unha división social entre cristiáns vellos (sen antepasados xudeus) e cristiáns novos (xudeus convertidos ao cristianismo ou os seus descendentes), división que se vería plasmada nos estatutos de limpeza de sangue.**

Culturais : A expulsión supuxo que as sociedades castelá e aragonesa perdesen a figuras ilustres do mundo cultural e científico como Abraham Zacuto (astrónomo e cosmógrafo), Salomón ben Verga (escritor), Isaac Abravanel (fillo dun conselleiro dos Reis e escritor), ademais doutros moitos. A investigación científica non sufriu excesivamente, posto chegou ao seu máximo a partir de mediados do século XVI, principalmente na Escola de Salamanca. En canto á cosmografía e ciencias da navegación, a preponderancia de Castilla, xunto con Portugal, nos mares durante os séculos seguintes fala suficientemente de que non sufriron demasiado.

3. COMENTARIO DUNHA IMAXE

Escribe un breve comentario sobre este cadro da época e de autor anónimo: **A Virxe dos RRCC:**

- Hai nove personaxes no cadro. ¿A cales podes identificar?
- ¿Quen se atopan en primeiro plano, por baixo das figuras da Virxe e dos dous santos?
- ¿Que cres que pretendía expresar o autor do cadro?
- ¿Reflicte o cadro o espírito do reinado dos Reis Católicos? ¿Por que?
- ¿Hai diferenzas na representación da Virxe e o neno que aparece neste cadro con respecto a estilos anteriores que coñeces, como o románico e o gótico?

No comentario de imaxes, actividade cada vez máis importante no ensino da historia, débese seguir o seguinte esquema:

- ¿Quen é o autor? Ou autora ?(real ou probable)
- Lugar e data de realización ubicando a imaxe no espazo e no tempo: aquí hai que aproveitar todo tipo de información que nos de a imaxe, desde no caso máis sinxelo o pé (se o ten), a forma de vestir, os personaxes, o soporte (foto, pintura...)

- Identificar o tipo de imaxe (fotografía, caricatura, pintura, debuxo...), cando sexa posible comentar o autor ou autora, data, lugar
- Contexto histórico: aquí se deben de buscar outras fontes de información.
- Descrición pormenorizada de elementos (cores, signos, personaxes, etc.)
- Obxectivos do autor ou autora (deducir)
- Conceptos - ideas principais ilustradas

Comentario: partindo da imaxe, explicar o acontecemento, proceso ou fenómeno histórico que representa, destacando os feitos máis importantes e comentando o contexto histórico.

Concluir valorando a significación histórica do representado.

Comentario:¹

Autoría descoñecida ou anónima, aínda que se lle coñece polo nome do Mestre da Virxe dos Reis católicos, cousa bastante común na época do románico e o gótico. A data máis probable é cara a 1491, a técnica o temple e o soporte a Táboa.

A Virxe María, co neno Jesús nos seus xeonllos, é adorada polos Reis Católicos, Isabel (1451-1504) e Fernando (1452-1516), dous dos seus fillos e outros personaxes.

A vulgar polos traxes, á moda de 1490, e a idade do príncipe Juan, a táboa podería fecharse entre 1491 e 1493, momento no que os Reis roldarían os 40 anos, do que se interpreta que os seus retratos son ideais e non verídicos. Esta obra procede da capela do Cuarto Real do Monasterio de Santo Tomás de Ávila.

Á dereita da composición, acompañando á Raíña, aparecen Santo Domingo, unha infanta e unha figura masculina, de xeonllos e sen nimbo, coa espada ao peito, símbolo do seu martirio, que se asociou con Pedro de Arbués, inquisidor de Aragón, asasinado en 1485. Á esquerda, detrás do Rei, Santo Tomás (santo titular do monasterio de onde procede a obra), o príncipe Juan (1478-1497) e un dominico ao que se lle identifica con frei Tomás de Torquemada (1420-1498), inquisidor xeral.

Nesta táboa anónima represéntase, polo tanto, á Virxe co neno en brazos, sentada nun trono. En pé sitúanse dous santos, **santo Tomás**, portando unha igrexa, á esquerda e **santo Domingo** á dereita, ubicándose tralo trono **anxos músicos**.

Axeonllados represéntanse varios personaxes reais: na dereita, **a raíña Isabel**, a **infanta Isabel** e un suposto retrato de **Pedro Mártir de Anglería**, representado como o seu patrono san **Pedro Mártir de Verona**; na esquerda áchanse representados **Fernando o Católico**, o príncipe **Juan** e o **Inquisidor Xeral**, **frei Tomás de Torquemada**.

Santo Tomás de Aquino O rei Fernando O príncipe don Juan Pedro Mártir de Anglería, cronista	Santo Domingo de Guzmán A raíña Isabel A princesa Isabel Tomás de Torquemada, Inquisidor
--	---

Trátase pois, dunha composición na que se representan varios personaxes axeonllados fronte Virxe co Neno. Deste xeito, aparecen os membros da Familia Real seguindo a **separación de sexos propia da época**, os homes á esquerda do espectador e as mulleres á dereita.

¹ Sonia Caballero Escamilla *Doctora en Historia del Arte .Departamento de Historia del Arte. Universidad de Salamanca LA VIRGEN DE LOS REYES CATÓLICOS: ESCAPARATE DE UN PODER PERSONAL E INSTITUCIONAL*

Xunto aos Reis aparecen o Príncipe Don Juan e a Infanta Isabel. Esta última era a primogénita dos Reis, casada en 1497 co Rei Manuel de Portugal. Con motivo deste matrimonio os Reis Católicos esixiron como agasallo de voda o **compromiso de expulsar aos xudeus de Portugal**, segundo documento fechado en 30 de novembro de 1496. Para entón **xa se producira o Decreto de expulsión dos xudeus de España, e moitos deles buscaran refuxio en Portugal**. O Rei Don Manuel, consciente das graves perdas económicas que a expulsión ocasionaría ao Reino, prefire impoñer un bautismo forzoso. De calquera xeito, **este matrimonio estivo vinculado á institución inquisitorial**, posto que ditas medidas tomáronse como consecuencia do compromiso do Rei lusitano coa filla dos Reis Católicos.

En 1497 morre o Príncipe Don Juan, e a Princesa Isabel, xunto ao seu marido, convértese nos Príncipes de Asturias. As Cortes de Toledo de 1498 xúranos como herdeiros da Coroa de Castilla. A presenza dos Reis entronca tamén coa **tradición milenarista do momento, que presentaba ao Rei Fernando como un Monarca universal** que vencería ao Mal, inaugurando un período de paz e prosperidade. Igualmente, a **Raíña é considerada responsable da erradicación das herexías grazas a expulsión de xudeus e musulmáns**. É unha das moitas virtudes que a adornan e así é presentada como modelo de muller na edición en castelán *do Carro de dóalas de Eiximenis*. Ao final do texto orixinal o autor engadiu tres capítulos nos que se propón a Isabel como modelo feminino.

Acompañando aos Reis aparecen os tres santos titulares dos retablos da igrexa: Santo Tomás de Aquino, Santo Domingo e San Pedro Mártir. A súa relación e significado no contexto inquisitorial nuns casos foi real, e, noutros, se tergiversaron os feitos históricos, poñendo de manifesto unha falsa vinculación coa Inquisición. O Santo de Aquino foi o santo intelectual da Orde que destacou polos seus escritos sobre a Eucaristía. Aínda que non tivo unha relación directa coa Inquisición si expresou o apoio a esta causa en máis dunha ocasión. O terceiro dominico representado, situado detrás da Raíña Isabel, San Pedro de Verona. Revestido co hábito da Orde, mostra no seu peito o puñal co que foi asasinado por uns herexes cando regresaba de Como a Milán logo dunha das súas predicationes públicas. Ocupou o cargo de inquisidor e a súa morte violenta lle presenta como un mártir e adalid da fe. De feito, as características do seu falecemento, o seu cargo de inquisidor e o propio nome serviron de base para que se establecese un paralelismo entre este e o inquisidor Pedro de Arbués, que morreu nunhas circunstancias semellantes na Seo de Zaragoza.

Xa que logo, tres dominicos, canonizados, que tiveron unha importante presenza no Convento abulense e que foron presentados como defensores da fe fronte herexía, e vítimas da súa insidia que, traspasado ao século XV, atoparía os **seus ecos na ameaza xudía e o problema do criptojudáismo**.

Xunto a eles, un personaxe situado trala figura do Rei Fernando foi obxecto de **diferentes teorías**. Home de certa idade e tonsurado, parece ser un dominico. O Profesor Yarza identificouno con San Pedro de Arbués, o inquisidor asasinado por uns xudeus en Zaragoza en 1485. Estableceríase deste xeito un paralelismo entre o San Pedro Mártir e o novo Pedro Mártir. Recentemente Gonzalo Borrás expresou a súa convicción de que se trata do pintor da táboa, Frei Pedro de Salamanca. Pero cremos que, en función do lugar que ocupou a pintura, debe ser identificado con Frei Tomás de Torquemada; como xa consideramos o vestido da Raíña Isabel e prestando atención ás modas do momento, a pintura **foi executada logo de 1490**.

¿Que lectura despréndese da obra logo dos datos anteriores? Como ben titula a autora do artigo de referencia (Sonia Caballero Escamilla), o cadro significa ou é, directamente, o *ESCAPARATE DUN PODER PERSONAL E INSTITUCIONAL*. Algúns autores e autoras relacionan a pintura cos Reis Católicos, como Isabel Mateo que o considerou como unha **«escena de acción de grazas da familia real xunto ao anhelado de**

perpetuidad da monarquía». Joaquín **Yarza** cre que os Reis interviñeron na obra e, como consecuencia diso, **identifica ao personaxe da esquerda con San Pedro de Arbués, posto que a súa morte proporcionou beneficios políticos aos Monarcas;** xa que logo, data a pintura nos anos próximos a 1485, en que foi asasinado.

A presenza de Frei Tomás de Torquemada, Inquisidor Xeral, na pintura tería unha dobre intención que se pode resumir en dúas palabras: de **prestixio** ao representarse xunto á principal autoridade celeste e terrestre, a divindade, os personaxes santos da súa Orde e os Reis, e de **memorial**, unha vez morto. A súa imaxe perpetuaría o recordo entre os vivos e, á súa vez, serviría de guía exemplar aos membros da súa comunidade relixiosa. Todos os personaxes que lle acompañan teñen vinculación, dunha forma ou outra, coa institución que el preside.

En conclusión, a **Virxe dos Reis Católicos** sería un encargo de Frei Tomás de Torquemada para o espazo que ía albergar os seus restos. Realizado ao final da súa vida, habería que datalo en torno a 1497, trala expulsión dos xudeus e o matrimonio da Infanta Isabel con Don Manuel de Portugal. Se isto fose así a denominación coa que se coñeceu a pintura ata agora habería que poñela baixo un interrogante. Non pertenceu aos Reis Católicos, senón ao **Inquisidor Xeral, que utilizou constantemente a imaxe e emblemas dos Monarcas en prol do seu prestixio persoal e o da institución que presidía.** Queda demostrada, polo tanto, a relación que a Monarquía e a Igrexa mantiñan neste contexto e manterán ao longo dos séculos vindeiros.